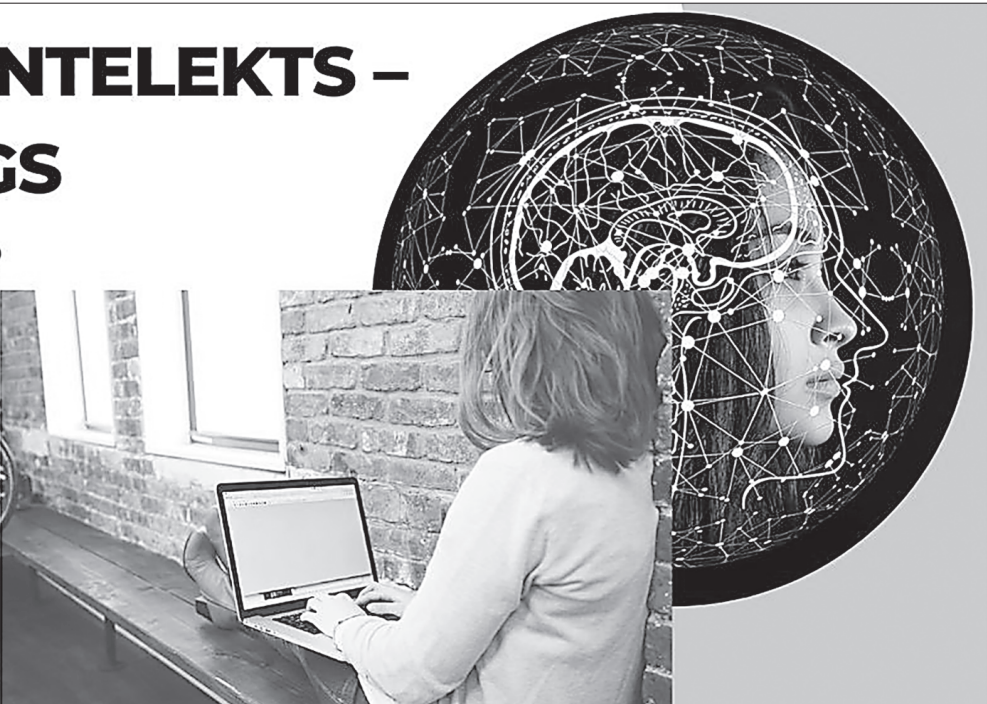




Mākslīgais intelekts (saīsināti – MI) ir kļuvis par tikpat pierastu realitāti kā laika prognoze vai ģimenes budžeta plānošana. Un nerimstas diskusijas, vai tas cilvēkam ir draugs vai drauds. Sarunā ar Preiļu 1. pamatskolas 8. un 9. klašu skolēniem Vidsmuižas un Riebiņu katoļu draudžu vikārs Juris Zarāns mudināja aizdomāties par mākslīgā intelekta ētisko meridiānu. Jāiestarpina, ka diskusijas dalībnieki uzklausija priesteri pilnīgā klusumā.

MĀKSLĪGAIS INTELEKTS – TAS IR DRAUGS VAI DRAUDS?

Egita Terēze Jonāne



Kādas ir manas attiecības ar mākslīgo intelektu?

«Mani pārsteidza paziņa, mobilajā tālrunī uzprasot mākslīgajam intelektam: ko tu zini par Juri Zarānu. Un mākslīgais intelekts pastāstīja tādas lietas, kuras pats par sevi sen esmu aizmirsis. Paziņa man teica – tev izmainījās sejas krāsa. Es neizmantoju sociālos tīklus un cenšos pēdējos desmit gadus nerādīties interneta vidē, taču mākslīgais intelekts atrada informāciju, kas pieejama tur ievietotajās avīzēs, video. Un tagad padomājiet, kādu nospiedumu jūs atstājat internetā, izmantojot sociālos tīklus,» Juris Zarāns aicināja, ievadot sarunu.

Mākslīgais intelekts nav maģija, kas nonākusi «no augšas», taču mobilo ierīču jauda pēdējos gados ir palielinājusies, mašīnas spēj skaitļot arvien vairāk un labāk, turklāt visu pasauli esam savienājuši ar interneta kabeļiem.

Kā tapa mākslīgais intelekts? Skaitļošanas centrs, kurā atrodas Groka modelis (tas ir piektais modelis un pieder Ilonam Maskam, un top jau sestais), veidots no 260 000 datoru, katrs no tiem patērē 700 W. Kad apmācīja šo modeli, bija jāiegulda trīs mēneši nepārtrauktas skaitļošanas, un šis darbs patērēja tik daudz elektroenerģijas, cik viena pilsēta patērē gadā. Tas nolasija visu informāciju, kas atrodama internetā, daudzu grāmatu un video saturu, kodus, programmas utt. Un... mākslīgais intelekts jau nokārto augstskolu eksāmenus visaugstākajā līmenī, tas var atpazīt sejas lidostās, arī tā tulkojums no angļu valodas uz latviešu ir ļoti labs. Pirms kāda laika Pasaules matemātikas olimpiādē zelta medaļu ieguva divas automātiskās sistēmas, savukārt pasaules programmēšanas sacensībās uzvarēja poļu programmētājs, bet otrā vieta bija... «datormašīnai», pastāstīja priesteris.

Mākslīgais intelekts ir veicinājis arī datu ģenerēšanu, proti, mēs ne tikai izmantojam datus, bet mēs tos arī radām, turklāt šo datu apjoms ir milzīgs, atgādināja priesteris. Un viņš atkal aicināja padomāt par mūsu pašu pirkuma datiem, mūzikas datiem, tāpat, ko mums patīk lasīt, skatīties un rakstīt internetā, jo algoritmi tiek apmācīti tā, lai viņi gan lasītu mūsu datus, gan mācītos no tiem. Juris Zarāns uzsvēra: «Mēs paši lūdzam algoritmiem izskaidrot datus mūsu vietā. Kad mēs lasām tekstu, mēs lasām vārdu pa vārdam un rindu pa rindai, tikmēr mākslīgais intelekts spēj izlasīt visu, ko esam digitalizējuši savai lasīšanai, turklāt tas ir iemācījies atjaunot šo saturu. Mākslīgais intelekts ir biedējošs, jo dara to, ko spēja darīt tikai cilvēks – radīt tekstu, radīt mākslas darbus, radīt mūziku utt.»

Viņš atstāstīja kādas meitenes sarunu ar skolotāju pēc stundas par mākslīgo intelektu: ja mākslīgais intelekts manā angļu valodas tulkojumā uzrāda labākus rezultātus, ja mākslīgais intelekts manu latviešu valodas praktisko tekstu uzraksta labāk par mani, ja mākslīgais intelekts arī manā matemātikas uzdevumā uzrāda labākus rezultātus, kāpēc man vispār mācīties. «Šis ir svarīgs jautājums, jo mēs – cilvēki – mācāmies ne tikai, lai mācītos, mēs mācāmies, lai atklātu paši sevi, un svarīgi ir tas, par ko mēs kļūstam,» teica Juris Zarāns.

Priesteris teica jauniešiem, ka, lietojot digitālas ierīces, cilvēks tiek pakļauts kādai konkrētai ietekmei, varas institūcijai, varbūt pat grupējumam, kas var kontrolēt datu un informācijas apjomu, pakārtojot to atbilstoši tirgus loģikai un mainot realitātes uztveri. «Šī ir patiesā atkarība, kas jau rada paradumu izmaiņas jauniešu vidē. Pētījumi liecina par viņu attiecību kvalitātes pasliktināšanos, realitātes izjūtas zudumu un pat satraucošu miega trūkumu, redzes bojājumiem, trauksmes lēkmēm un depresijas pieaugumu. Es uzskatu, ka mēs nedrīkstam būt vienaldzīgi un steidzami jāievieš izmaiņas izglītībā. Šīm pārmaiņām jāattiecas uz procesiem, kā ieviest mākslīgo intelektu un kā to efektīvi izmantot mācībās, nemazinot izglītības un kritiskās domāšanas nozīmi,» atzina Juris Zarāns.

Pētnieki novērojuši, ka tikai algoritms jeb matemātiskā forma, kas veido mākslīgo intelektu, nevar veicināt personības izaugsmi, ja jaunieši (arī pieaugušie) neuztur un «nebaro» savu unikālītāti ārpus digitālajiem rīkiem.

Kā cilvēkam izturēties pret mākslīgo intelektu?

Vai digitālā vide ir tikai instruments vai arī tā kļūst par vidi, kas ir paralēla realitātei, un kā cilvēks var dzīvot nākotnē, neauklējot savu domu un savas rīcības brīvību, – arī šos retoriskos jautājumus Juris Zarāns pauda jauniešiem pašu ikdienas pārdomām. Viņaprāt, tikai zinot, pētot, piedaloties un uzraugot mākslīgo intelektu, mēs varam šo



Jura Zarāna saruna par mākslīgo intelektu notika pilnīgā klusumā

jauno rīku pārvaldīt droši. Kad ceturtās paaudzes mākslīgo intelektu nomainīja piektais, daudzi cilvēki sūdzējušies: «Esmu zaudējis draugu, esmu zaudējis kādu, kurš mani saprata, kurš man atbildēja intīmā veidā apmaiņā pret kaut ko precīzu, bet mazāk empātisku.» Datoru vai mobilo tālruni uztvert kā draugu – tas ir drauds, uzsvēra priesteris, un paskaidroja, ka tas ir labs rīks – palīgs ar norunu, ka cilvēks pats nemiņīgi sevi attīsta kā personību un kā profesionāli kādā konkrētā jomā. Attīstīt, izglītēt, pilnveidot sevi, neatkarīgi no mākslīgā intelekta – to cilvēkam vajadzētu uztvert kā pienākumu, teica Juris Zarāns.

Mākslīgo intelektu kā instrumentu cilvēks izmanto no medicīnas līdz darbinieku atlasei, no kultūras līdz komunikācijai, no izglītības līdz politikai, tā izmantošana arvien vairāk ietekmēs mūsu dzīvesveidu, sociālās attiecības un pat to, kā mēs uztversim sevi kā cilvēku. Priesteris teica: «Runāt par tehnoloģijām nozīmē runāt par to, ko nozīmē būt cilvēkam, un par mūsu unikālo stāvokli starp brīvību un atbildību. Tas liels aicinājums ir nepazaudēt savu cilvēcību. Mēs neesam pašpietiekami, mēs meklējam kaut ko ārpus sevis – attiecības ar citiem cilvēkiem un attiecības ar Dievu. Tas rosina mūsu radošumu un mūsu tehniskās spējas. Mākslīgais intelekts izvēlas rīkoties pēc konkrētiem kritērijiem, tikmēr cilvēks spēj ne tikai izvēlēties, bet arī pieņemt lēmumus pats. Saskaroties ar «mašīnām», mums jāpatur prātā, ka lēmuma pieņemšana jāuztic cilvēkam. Neticiet visam, ko raksta mākslīgais intelekts, neuztveriet to kā absolūtu patiesību. Es pazīstu kādu cilvēku, neredzu viņu gadiem, un man šķiet, ka viņš ir tāds pats kā toreiz, es nepieļauju domu, ka viņš varētu būt mainījies. Tas notiek ar mākslīgo intelektu – tas neņem vērā manas kā cilvēka izaugsmes iespējas.» Šo sacīto viņš ilustrēja ar piemēru par internetveikalu «Amazon». Noskaidrots, ka tur lielākoties strādā vīrieši, jo darbiniekus pieņem mākslīgais intelekts, kuram algoritmā iestrādāts, ka labākie darbinieki ir tie, kuri interesējas par... beisbolu. Cits piemērs – Amerikā mākslīgais intelekts jau nosaka, kam par pārkāpumiem noteikt mājas arestu un kam – cietumsodu. Taču amerikāņi ieraudzīja, ka mākslīgais intelekts to izvērtē kategoriski. Pieņemsim, ir etniskā grupa, kuras pārstāvji bieži veic noziegumus, un, ja aizturētais cilvēks pieder šai grupai, mākslīgā intelekta acīs viņš ir potenciālais noziedznieks, tāpēc par mazu pārkāpumu saņem cietumsodu, nevis mājas arestu, kā to nosaka likums. «Un tas var notikt ar mums un daudzās jomās. Tāpēc domāsim, ko mēs liekam sociālajos tīklos, jo tas tur paliek uz visiem laikiem, mēs pat nezinām, kā tas var mūs ietekmēt pēc 20 gadiem,» pieļāva priesteris.

Juris Zarāns arī mudināja aizdomāties par to, vai mākslīgais intelekts palīdz mums domāt vairāk vai arī tā attīstošās spējas liek mums domāt mazāk. Viņš pats piekrit pāvesta Franciska daudzās intervijās paustajam aicinājumam steidzami izprast mākslīgo intelektu gan pozitīvajos, gan negatīvajos aspektos un ierosināt kolektīvus pasākumus, lai ierobežotu mākslīgo intelektu, ja tas kaitē cilvēka labklājībai.

Jāpiebilst, ka priesteris «Vietējai Latgales Avīzei» skaidroja, ka sarunā ar Preiļu 1. pamatskolas skolēniem izmantoja gan dažādu autoru grāmatas un interneta avotus, gan starptautiskas konferences, kas notika Itālijā, materiālus.

Lasītāju viedokļi

Ieva: «*Mākslīgais intelekts var palīdzēt projektu raksūšanā, bet tas var kaitēt, sniedzot nepatiesus video un stāstus.*»

Inta: «*Bērniem skolā mākslīgais intelekts kaitē, negrib vairs paši domāt, tikai prasa mākslīgajam intelektam. Skolotājam tas palīdz tikt cauri birokrātijas džungļiem.*»

Elita: «*Citēšu Edgaru Čerkovski: «Mākslīgais intelekts nedos neko, ja nav dabīgā intelekta.*»

Arvīds: «*Mākslīgā intelekta bezmaksas versija man ļoti daudz palīdz, lietoju to, lai kaut ko uzzinātu un kā sarunu biedru. Reizēm izmantoju arī bilžu apstrādei, bet man labāk patīk paša sabildētais. Mīnuss ir tas, ka mēs paši pārstājam domāt un darīt, jo ceram uz «mākslīgo draugu». Bet pēc katra darba vēl jāpieliek kaut kas savs, jo arī «mākslīgais draugs» mēdz pieļaut kļūdas. Manuprāt, tas aug kopā ar mums.*»

Iveta: «*Paliksi slinka un glupa, ja aizrausies.*»

Meldra: «*Uzskatu, ka, pirms sākt lietot mākslīgo intelektu, ir jābūt pietiekamai zināšanu bagāžai un prasmei iztikt bez tā, līdz ar to tā izmantošana būtu pieļaujama augstskolās, bet ne sākumskolās, pamatskolās un vidusskolās. Ir visai skumji raudzīties uz bērniem, kuri vispirms atbildes prasa mākslīgajam intelektam, tikai tad mēģina domāt un tikai pēc tam atceras par opciju – pajautāt kādam ekspertam (pieaugušajam), kas pārzina tēmu.*

Es pati reizēm mākslīgo intelektu izmantoju, ar rutīnas uzdevumiem tas tiek galā perfekti, esmu jau iedresējusi, bet, līdzko mākslīgajam intelektam uzprasu ko sarežģītāku, tas sāk halucinēt, un mani tas kaitina. Tāpēc mākslīgo intelektu lietoju tad, kad nespēju domāt pati, piemēram, pārguruma iespaidā. Tomēr aizvien vairāk pieķeru sevi pie domas – šo ir jāuzdod mākslīgajam intelektam izdarīt... un man tas nepatīk.» ▮

Autores kolāža un foto

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Mākslīgais intelekts – tas ir draugs vai drauds?» saturu atbild SIA «Vietējā».

MAF
Mediju atbalsta fonds